

સલામી સવારની..

સૂત્રો ને નિવેદનોથી અહીં રોજ પ્રકટે હોળી!
ભડકે બળે ભાવ, માંદવારીની પ્રકટે હોળી!
સત્તાના ખોળામાં, બેઠી પ્રહલાદ પ્રજા, પ્રકટે હોળી
ઉડે છે ઘજગરા, 'અચ્છે દિન'ના પ્રકટે હોળી!

સુપ્રભાતમ્
સુરેષા પ્રા. ભટ્ટ
079-23226251

તમાચા મારી -
ને રાખો ગાલ લાલ!
ઉડે છે રંગ...

'રંગીન સ્વપ્નાં'
- ને લૂખા વાયદાના -
ઉડે છે રંગ...

હાર્દકુ

ચિંતન

બહવો ન વિરોધ વ્યા દુર્જયા હિ મહાજના: ।
સ્ફુરણમપિ નાગેન્દ્ર ભક્ષયન્તિ પિપીલિકા: ॥

જે લોકો મોટા સમૂહમાં, બહુમતિમાં હોય તેમના ટેકામાં મોટો સમાજ હોય એવા મહાજનોનો કદાપિ વિરોધ ન કરવો જોઈએ કારણ કે એમનો જ્ઞાતિ-સમાજ-સંઘ તેમના બચાવ કે સુરક્ષાથી સામનો કરવા આવી જ જાય છે. ટૂંકમાં 'બહુમતિ' સામે ન બોલાય!

જાત લોકોને અનામત મળી ગઈ, પાટીદાર સંગઠનો એક થઈ ગયાં - કાયદો-નિયમો માગણી નિયમસર યોગ્ય હોય ન હોય છતાં એનો વિરોધ ન કરાય!

અહીં મોટો અજગર-સાપ જીવંત હોય છતાં જો નાની કીડી ના મોટા સમૂહનો વિરોધ કરે તો એના નાશ જ થાય... એ દેખાંત દ્વાર આ આવાત સમજાવી છે.

- સુવિચાર**
- આપણી વાસ્તવિકતા શાંતિ છે અને કૃત્રિમતા વાચાળ છે - ખલિલ ગિબ્રાન
 - દીપ બુઝેગા પર દીપક કી સ્મૃતિ કો કહાં બુઝાઓગે, ફુલ ફુલ દોગે તો ભી સૌરભ કો કહાં છુપાઓગે - અમર કાનપૂરી
 - આદર્શ વિહોણું જીવન એટલે મૃત્યુ....
 - આદર્શહીન જીવન એટલે મૃત્યુમાં કોઈ જ ફરક નથી - એસ. ભદ્રાચાર્ય
 - મોટા રસ્તા પર હોય એવા લોકો તમારો રસ્તો બદલાવી ન નાખે એનું ધ્યાન રાખવું - રમેશ ઓઝા
 - આપણને ઈચ્છીત વસ્તુ તરત મળી જાય તો આપણે સંતુષ્ટ બનીએ છીએ...
 - પણ વસ્તુ વિના ચલાવી લઈએ તો આપણે શક્તિશાળી બનીએ છીએ - વજુ કોટક
 - મન જયારે વિચારશૂન્ય બની જાય ત્યારે તેમાંથી સહજ પ્રજ્ઞાથી સભરવાણીનો જન્મ થાય છે, આ વાણીમાં સત્યનો પ્રકાશ હોય છે - મકરંદ દવે
 - આજનું ઔષધ : આંખના પાઉડર અને મુનકાના ચૂરણ સરખે ભાગે મેળવી નરણા કોઠે એક ચમચી લેવાથી કફમાં રાહત થાય છે (સંકલન : દીપક વી. આસરા)

બોધકથા

આજ તો નેતાઓ, અધિકારીઓ, માલ્યા જેવા ઉદ્યોગપતિઓ - બધા જ પોતાના ક્ષેત્રમાંથી, જ્યાંથી જે મળ્યું તે રાષ્ટ્રની સંપત્તિમાંથી બેશરમ-બેહદ ખાચકી કરે છે. રાજભંડાર-પર આપણો એક કોડીનોય અધિકાર નથી - એવું સમજે છે કોણ?

લંકા પર વિજય થયો. વિભિષણને રાજતિલક થયું. પછી વિભિષણે રામ પાસે આવીને કહ્યું. લંકાના રાજકોષ પર આપનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે. આપને જે જોઈએ - જેટલું જોઈએ તે અયોધ્યા પહોંચાડવા વ્યવસ્થા કરું!

રામચંદ્રજીએ કહ્યું, લંકાના રાજકોષ પર અહીંની પ્રજાનો અધિકાર છે. એમાંથી એક ફૂટી બદામ પણ મારાથી લઈ શકાય નહીં - હા, મારી વાનરસેના ને વસ્ત્રો-આભૂષણ કે ફળફૂલ આપો - એ પણ માત્ર બક્ષિસ સ્વરૂપે જ!

ગાંધીજીને સ્વરાજ મળ્યા પછી આનું 'રામ-રાજ્ય' સ્થાપવાની ઈચ્છા અને આદર્શ હતાં. આજે ક્યાં છે! કોનામાં છે આવી આદર્શ રાષ્ટ્રીય ભાવના?

બ્રસેલ્સ બ્લાસ્ટનો બોડપાઠ

બેલ્જિયમનું બ્રસેલ્સ આતંકવાદી હુમલામાં હથમચી ગયું. ગણતરીની મિનિટોમાં એરપોર્ટ અને મેટ્રો ટ્રેનમાં કરાચેલા ત્રણ બ્લાસ્ટમાં પાંચીસથી વધુ ગુપ્ત હોમાચા. અને બસો ઘજગસ્ત બન્યા. નુકશાનના અંદાજમાં આંકડા હજુ તો સમય વિશેષ તેમ જુલશે. ઓગણીસમી નવેમ્બરે ફાસ્ટના પેરિસમાં આતંકવાદી હુમલામાં એકસો ઓગણીસના જાન ગયા હતા. યુરોપના દેશો સતતક બની ગયા. ભારે શોધખોળને અંતે હજુ ગયા અઠવાડિયે બ્રસેલ્સના મોલેમ્લિકની મુંડપટ્ટીમાં જઈ પેરિસની પોલીસે સાત સંદિગ્ધ શાસ્ત્રોની ધરપકડ કરી હતી અને છેલ્લે પેરિસ હુમલાનો માસ્ટર માઈન્ડ ગણાતા સાલેક અહેસલામને પકડવામાં સફળતા મળતા જ થોડોક હાશકારો

અનુભવાતો હતો. પરંતુ શક તો હતો જ કે બ્રસેલ્સમાં આતંકવાદીઓનો મોટો અહો છે. મોલેમ્લિકમાં જ પાંચસોથી વધુ મુસ્લિમ યુવકોને આઈ.એસ.એ તાલીમ આપી તેયાર કર્યા છે અને વધુ કહર બનાવવા માટે એજ વિસ્તારમાં સાઈદી અરેબિયા અને સિરિયાના ડોલરથી બાવીસ મલ્લિય અને મધરેસાઓ ઉભા કરાયા છે. જ્યાં માત્ર કહરતાના પાઠ ભણાવાય છે. સમગ્ર વિશ્વ ચોંકી ઉઠે એવા પ્રકારના તાલીમબદ્ધ આત્મઘાતીઓને નિયમિત પ્રશિક્ષણ અપાય છે.

પેરિસ બાદમા બ્રસેલ્સ હુમલાથી યુરોપીય દેશોની સાથે સાથે આખી દુનિયા સતતક બની ગઈ છે. સાલેક અહેસલામની ધરપકડનો બદલો સેવા કેવો ભય ફેલાવાય છે? વિશ્વ આખું ચિંતામાં મળતા જ થોડોક હાશકારો

આ આતંકવાદી પ્રવૃત્તિ? કેટલા નિર્દોષ ગુપ્તો હોમાશે? કેટલા વિકાસ રૂંધાશે? અનો વિશ્વગંધુત્વની વ્યાખ્યાના શું હાલહવાલ થશે? પ્રશ્નાર્થો ભલે ગાના લાગતા હોય. પરંતુ માનવજાત સામે પડકાર જનક સ્થિતિનું નિર્માણ થયું છે. કોણ? ક્યાં? કેવી રીતે? સલામત. વિશ્વના ખૂણે ખૂણે પૂછાતો આ

સવાલ નથી કોઈ સરકારો આપી શકે એમ કે નથી કોઈ દુનિયાના જમાદારો ભય પ્રસરાવવો, આખી માનવજાતને ભયના ઓચાર નીચે રાખવા વિકાસના લીરેલીરા ઉડાડવા. અને દેશ-દેશ, જુથ-જુથ, નાતજાત વચ્ચે ભેદભરમ ઊભો કરી વિશ્વને વહેંચી નાંખવું. આતંકવાદી પ્રવૃત્તિમાં ખેલવું મૂળ આ છે. ન્યુયોર્ક હોય કે પેરિસ હોય, દિલ્હી હોય કે બ્રસેલ્સ

તંત્રીસ્થાનેથી...

પર ખેલાશે. જય-પરાજય સમયના સમીકરણો બતાવશે. વિચારકો અને ચિંતકો એમ માને છે કે આતંકવાદને કોઈ જાત નથી, કોઈ નાત નથી. આતંકવાદનો કોઈ દેશ નથી કોઈ પ્રદેશ નથી. આતંકવાદ નકારાત્મક વિચારધારાની પરાકાષ્ટ છે. આતંકવાદ એ પ્રતિશોધની આગમાંથી પ્રગટતો આકોશ છે, અને આતંકવાદ

એટલે વિકાસ નામના ભાવને રફેફે કરતી વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ. જે વ્યાખ્યા થાય તે, જે વિચારો ખેડાય તે. પરંતુ માનવજાત વિજ્ઞાનની આટલી શોધખોળને અંતે પણ લાચાર છે. હવે ચર્ચાઓનો સામય નથી. મહાસત્તાઓએ આગેવાની લઈ આતંકવાદ સામેનું યુદ્ધ છેડવું જ પડશે. આતંકવાદને નેસ્તનાબૂદ કરવા વિશ્વના તમામ દેશોએ તમામ મતભેદો ભૂલીને એક બનવું પડશે. નેક બનવું પડશે. પેરિસ બાદ બ્રસેલ્સના બ્લાસ્ટ બોધવા આપે છે કે દેશ મોટો હોય કે નાનો હોય, હુમલો મોટો હોય કે નાનો હોય. નુકશાન વધુ હોય કે ઓછું હોય. એવા લેખાજોખા છોડીને નાનામાં નાની આતંકવાદી પ્રવૃત્તિને ઉગાતી જ ડામી દેવી જોઈએ. આજ સમયની માંગ છે અને આજ સમયનો ચૂકાદો છે અને આજ બ્રસેલ્સ બ્લાસ્ટનો બોધવા છે.

ફાગણ પૂરબહારે

ખીલેલ છે. વાતાવરણમાં ફાગણની સુગંધ પ્રસરી ગયેલી છે. આપણા ગાંધીનગરમાં તો આ ફાગણ ખૂબ સુંદર રીતે અનુભવી શકાય. રસ્તાની બંને બાજુએ પુરબહારે મ્હોરેલા ગરમાળાને જોઈને આંખો આનંદીત થઈ જાય. પીળો રંગ કોને કહેવાય એમ કોઈ પુણે તો ગરમાળાના ફૂલોની તરફ ઈશારો કરી શકાય તેટલા તાદર્શ છે. ગરમાળાની સાથે જ ફાગણમાં ખીલે કેસૂડા. કેસૂડાનું ઝાડ એટલે પલાશ વૃક્ષ (ખાખરાનું ઝાડ). આમ તો ખાખરાના વૃક્ષો ગીરમાં વધુ જોવા મળે છે. ગીરના જંગલમાં વાંસ અને ખાખરાના વૃક્ષો પુષ્કળ છે, તેમ છતાં આપણા ગાંધીનગરમાં કોઈક જગ્યાએ ખાખરાના ઝાડ દર્શાવે આપી દે છે.

ગરમાળાના વૃક્ષને સંસ્કૃતમાં આરગ્વધ કહે છે. આરગ્વધને 'કૃતમાલ' તેમજ 'સુવર્ણક' પણ કહે છે. કૃતમાલ એટલે એવું વૃક્ષ કે જેના પુષ્પોની માળા બનાવવામાં આવે છે. સુવર્ણક એટલે સોનેરી પુષ્પોવાળું વૃક્ષ. ગરમાળો સ્વાદે મધુર અને કડવો છે. પ્રકૃતિમાં ઠંડો છે અને કફ તથા પિત્તને શમાવનારો છે. આરગ્વધ શ્રેષ્ઠ મૃદુવિરેચક છે. એટલે બાળકોની કબજિયાતનું એક ઉત્તમ ઔષધ છે. ગરમાળાનો ગોળ આજે પણ બાળકોની કબજિયાતના શ્રેષ્ઠ ઔષધ તરીકેની ગરજ સારે છે. ગરમાળો પરમ કોષ્ટશુદ્ધિ કર (પાચનતંત્ર માટે શ્રેષ્ઠ) તેમજ તાવ દરમિયાન આપી શકાય તેવી પથ્ય ઔષધિઓમાં એક છે.

વિરેચન માટે તેમજ જવર ઉપરાંત ચામડીના રોગોમાં પણ ગરમાળો સારી અસર નિપજાવે છે. ગરમાળાના પંચાગથી ન્હાવાથી ચામડીના રોગોમાં રાહત થાય છે. દાદર-ખરજવા આદિ રોગોમાં ગરમાળાના પાનની પેસ્ટને ચોપડાવવું વિધાન છે.

કેસૂડા ને ગરમાળો

ખાખરાનું વૃક્ષ તેના પાન અને ફૂલોથી ઓળખાઈ જાય છે. ખાખરાના પાન મોટા હોય છે તેના પડીયા પણ બને છે. કેસૂડાના ફૂલને તો કોણ ન ઓળખે. લાલ ચટાક અને કેસરીયાના મિશ્રણ એવા કેસૂડાના ફૂલને પાણીમાં નાખતા પાણી જાણે ઓરે-જનું શરબત બની જાય છે. હવે તો કેસૂડાના ફૂલથી ધૂળેટી રમવાની વાતો ગઈ ગુજરી થઈ ગઈ, તેમ છતાં કેસૂડાના ફૂલ આજની પેઢીને સાવ ભુલાઈ તો નથી જ ગયા. ખાખરાના વૃક્ષો ગીર અને પંચમહાલમાં ઘણા થાય છે. અમુક ખાખરામાં સફેદ ફૂલ પણ થાય છે પણ આવી જાત રેરેલી જોવા મળે છે.

ખાખરાને કિંશુક પણ કહે છે. કિંશુક એટલે 'જેનો ટેખાવ પોપટની ચાંટ જેવો છે તે' (કેસુડાને ઉદેશીને) ખાખરો સ્વાદે તુરો, કડવો અને તીખો છે. પ્રકૃતિમાં ગરમ છે, કફનાશક છે.

ખાખરો કૃમિનાશક છે. કેસુડા ચામડી માટે ઉપયોગી છે. ઘણા ચામડીના રોગોનો નાશ કરે છે. એટલે જ કદાચ કેસુડાના ફૂલોથી ધૂળેટી રમવાની પરંપરા ચાલુ થઈ હશે (આમ પણ આ સીઝનમાં એલર્જીક ચામડીના રોગો બહુ થાય છે) ખાખરાનું વૃક્ષ પવિત્ર મનાય છે. તેના લાકડાનો સમિધમાં ઉપયોગ થાય છે.

ખાખરો કૃમિનાશક અને ઈમ્યુનીટી વર્ધક છે. આ ઉપરાંત રક્તપિત્ત અને હરસમાં પણ તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

આમ તો આપણે ગરમાળા અને કેસૂડાને ધૂળેટી દરમિયાન યાદ કરીએ છીએ પછી ભુલી જઈએ છીએ, પણ થોડું વધારે વિચારીએ તો આ વૃક્ષો જ નગરની શોભા તો વધારે જ છે, પણ સ્વાસ્થ્ય માટે પણ એટલા જ હિતાવહ છે. છાંયડાનો આનંદ લેતા પહેલા છાંયડો આપનાર વૃક્ષને વાવીએ, જતન કરીએ અને તેનો આદર કરીએ. સૌને નિરામય હોળી-ધૂળેટીની શુભેચ્છાઓ...

પહેલું સુખ તે જાતે નર્વા
ડૉ. દેવાર ઉપાધ્યાય

પરપૂર્વથી ચાલ્યા આવતા આ પર્વો એકવિધતા ભર્યા જીવનમાં ઉત્સાહનો સંચાર કરે છે... સાથે સાથે માનવજાતને સંસ્કૃતિનો ચિરંતન સંદેશ શીખવી જાય છે

...બફાર જાય એટલે પાણી નિતારી લઈ સેવમાં દી અને ખાંડ ભભરાવી દઈએ એટલે સ્વાદિષ્ટ અને પૌષ્ટિક મિષ્ટાન તૈયાર

મિત્રો, ગઈકાલે હોળી હતી. આપણીએ સહકુટુંબ આ ઉત્સવ પૂરેપૂરો આનંદ-ઉલ્લાસથી અને રંગેરંગે માણ્યો હશે. આપણા ઉત્સવોની ઉજવણી તહેવાર સ્વાદિષ્ટ ભોજનની પ્રક્રિયા વિના અધૂરી છે. જુદા જુદા તહેવારો માટે એવો જ વિવિધ વાનગીઓ આપણી થાળીમાં પીરસાતી રહે છે. આપે શું આરોગ્યું? આ 'આરોગ્યું' શબ્દ 'આરોગ્ય' ને ધ્યાનમાં રાખીને જમવામાં આવતી વાનગીઓ માટે જ બન્યો હશે ને? ફરી વાર પૂછવાનું મન થાય છે કે આપ શું જમ્યા? વસંત ઋતુમાં કફ પેદા ન થાય એવા ઘાણી, ખજૂર કે મમરા જેવા સૂકા પદાર્થો આરોગ્ય કે પછી તેલથી તરબતર ભજ્યાં અને ચવાણું જઠરમાં ઠાલવ્યા? ચોખ્ખા ધીનો મધમધનો ગરમાગરમ શીરો જમ્યા કે પછી અડધોઅડધ ખાંડથી લથબથ શીખંડ અપટ્યો? સરસ મજાની ઘઉંની સેવો ખાધી કે પછી આટઆટલા જમણવારોમાં ખાવા (કે પીવા) છતાં ફરી એકવાર બાસુદી તરફ જ આકર્ષાયા? કે પછી મારી જેમ સેવનો બંદોબસ્ત ના થવાથી અસર ભારતીય વાનગી લાડુ અથવા લાડવાથી મન મનાયું? અળવીતરું મન ફરી વિચારે છે કે આ 'લાડુ' શબ્દ મનપસંદ ભોજન પ્રત્યેના લાડમાંથી ઉત્પન્ન થયો હશે? શી ખબર? ભાષાવિદો કંઈક પ્રકાશ પાડે તો સમજ આવે. લાડુ સાથે વળી ગાડુનો પ્રાસ બેસે છે એટલે બ્રાહ્મણ ભાઈઓને તો ગાડુ ભરેલા લાડુ સાંભળે ને?

પહેલી તૈયાર થયો ના હોય એ પહેલાં ગરમાગરમ નાસ્તો હાજર થઈ ગયો હોય. આ નાસ્તો ક્યાં પછી ચારપાંચ નહીં છ-સાત કલાક સુધી પેટમાં કોઈ બિલાડું ઊંઘકારો ય ના કરી શકે!

આ સેવ બનાવવાની એક બીજી રીત પણ છે એમાં પહેલા સેવને ચોખ્ખા ઘીમાં, શીરાનો લોટ કવામાં આવે તે રીતે શેકી લેવામાં આવે. પછી એમાં ગોળનું પાણી રેડી ધીમે ધીમે તપાવવામાં આવે. બધુ પાણી બળી જાય એટલે સ્વાદિષ્ટ, સ્વાદિષ્ટ, સ્વાદિષ્ટ સેવ તૈયાર. અહા... હા... હા... શું એનો સ્વાદ? એ ખાધા પછી આપને ય ત્રણ વાર 'મજા' આવી ગઈ, મજા આવી ગઈ, મજા આવી ગઈ' એમ બોલવું પડે.

અગાઉ આપણે સંચામાંથી સેવ પાડવાની વાત કરી. આ સંચા નહીં શોધાયા હોય ત્યારે પણ સેવ તો બનતી અને ખવાયી હશે. કારણ કે ઘણી કુશળ ગૃહિણીઓ લાંબા પાટિયા પર બેસી એ જ પાટિયા પર બંને હાથ વડે પાટિયાની બંને બાજુ સડસડાટ સેવ પાડતી હોય એવું દૈન્ય મેં જોયું છે. દરિયાપુરમાં લીમડીના બસ સ્ટેન્ડ સામે મારી માતાની એક મુસ્લિમ બહેનપણી જુબેદા ચાચી રહેતી હતી. એના ઘર પાસેના ખાંચામાં એક મહિલા દર વરસે આ રીતે સેવ પાડતી. અમે મેઘાણીનગર રહેવા આવ્યા પછી આ નજારો જોવાનો બંધ થયેલો. પરંતુ જયારે હું કાંલેજમાં આવ્યો અને દરરોજ બસમાં બેસીને ઘીકાંટા જતો થયો કે ફરીવાર આ દૈન્ય બસમાં બેઠા રોજે રોજ માણવાનું થયું. એકવાર છાપામાં વાંચેલું કે કાલુપુરમાં એક મહિલા આ રીતે જ સેવ પાડે છે, તે ખાવા લોકો પડાપડી કરે છે, એવું પણ સાંભળેલું કે એમનો માલ પરદેશ પણ મોકલવામાં આવતો હતો.

મનના ઉમંગો
રાણછોક પરમાર

આ બધી વાતો, હવે જૂના જમાનાની વાતો હોય એવું લાગે છે નહીં? હવે તો મશીનકટ મેંદાની સેવ તૈયાર પડીકામાં વેચાતી મળે છે. દૂધમાં બનાવેલી એ સેવ પણ સ્વાદિષ્ટ લાગે છે. ગાંધીનગરમાં અમારું મકાન બનતું હતું ત્યારે હું રોજ અમદાવાદથી આવ-જા કરતો. એક રાત્રે બારીબારણાંના ચોકકા લઈને ગાંધીનગર આવ્યો ત્યારે મકાન બન્યા પહેલાં એના ધાબે સૂવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયેલો. સવારે, ન્હાવા-ધોવા હું અમારા એક મિત્રના ઘરે ગયો. અમારી મિત્ર પત્નીએ ફટાફટ રસોઈ બનાવેલી અને એમાં આ ઝટપટ બનતી સેવ સામેલ હતી. એનો સ્વાદ હજુ યાદ રહી ગયો છે.

એકવાર વાત શરુ કરી તો લાડવા સંગાથે, તો પૂરી પણ લાડુ સંગાથે જ કરીએ.

પાંચ મણીકો લાડવો
પાંચ મણીકો લાડવો કે પીરસ્યો વેવાઈના ભાણે, મણીકો લાડવો કે, જમતાં તે બૈયર સાંભળી કે, દાલ્લો છે ટીંચણ હેઠ્ય, મણીકો લાડવો કે ચોરે જોતાં છૂટી પડ્યાં કે, છોકરાંએ કચો ફજેત, મણીકો લાડવો કે - લોકગીત

પરપૂર્વથી ચાલ્યા આવતા આ પર્વો એકવિધતા ભર્યા જીવનમાં ઉત્સાહનો સંચાર કરે છે... સાથે સાથે માનવજાતને સંસ્કૃતિનો ચિરંતન સંદેશ શીખવી જાય છે

એક બાજુ ફાગણની ફોરમ, એક બાજુ વૈશાખની વ્યથા વચમાં ચૈત્ર જાય છે ચાલ્યો, એ જ રે જાણે જીવનકથા

દિન તો જાણે રણની રેતી રાતના જામે ચાંદની મીઠી ફાગણની આવી બેવડી કાયા ક્યારેક તાપ અને ક્યારેક છાયા.

અમારા ગામડાંના પ્રકૃતિની ઓથે રહેલા પ્રાકૃતજનોમાં હોળીનો આનંદ આજે અકબંધ સચવાયો છે. પ્રકૃતિની જેમ એમને ય ટશિયા ફૂટી નીકળે છે!!

ફાગણ સુદ પૂનમના દિવસે હોલિકોત્સવ મનાવવામાં આવે છે. હોળીનો ઉત્સવ એટલે વસંતને વધાવતો ઉત્સવ... હોળીના રંગોને લઈને આવતો ફોરમનો ફાગણિયો નવજીવનો સંદેશ પાઠવે છે. વર્ષભરે નપથ્યે રહેલા મૂરઝાયેલા વૃક્ષો વાસંતી વાયરે નવપલ્લવિત થઈ જાય છે. ફાટું ફાટું થતી પ્રકૃતિ પૂર્ણરૂપે ખીલી-મ્હોરી ઊઠે છે!!

આ ફાગણી માહોલ જ એવો છે કે જે અવ્યક્ત છે તે સઘળું વ્યક્ત થવા અધીરું થવા લાગે છે... એક સાહિત્ય રસિક મિત્ર તો કહેતા કે, "ફાગણ મહિનો એટલે અભિવ્યક્તનો મહિનો." વિચારમગ્ન જણાતી પ્રકૃતિ એકએક વાચાળ બની જાય છે! વગડામાં શોધ્યાં ન જરૂં એવાં વૃક્ષો - ગરમાળો, ગુલમહોર, શિમળો કે પલાશ તો નવાં વાઘા સજી વીરપુરુષ જેવા દેદીપ્યમાન લાગે છે! પ્રકૃતિમાં થતું આવું ઋતુપરિવર્તન... ઋતુઓના આવાં સંદેહનો પ્રકૃતિ તો ઝીલી જાણે છે પરંતુ આ સંદેહનો ઝીલવા આપણે કેટલા સતર્ક-ને-સંવેદનશીલ છીએ? - આ પ્રશ્ન જરા સ્વાગત પૂછવા જેવો ખરો!!

તો આપણે સૌ હોળી પ્રગટાવીએ... ધૂળેટી ખેલીએ અને યણા-ધાણી-ખજૂર-હારડાની લઘાણી કરી પર્વ માંનાવ્યનો હાશકારો અનુભવીએ છીએ. પરપૂર્વથી ચાલ્યા આવતા આ પર્વો એકવિધતા ભર્યા જીવનમાં ઉત્સાહનો સંચાર કરે છે... સાથે સાથે માનવજાતને સંસ્કૃતિનો ચિરંતન સંદેશ શીખવી જાય છે. હોળી આવે ને હોલિકા અને ભક્ત પ્રહલાદની કથા કે ભગવાન શિવજીએ કરેલું કામદહન સહજપણે યાદ આવે જ... વસંત ને વધાવતી વેળાએ વસંતના વૈભવમાં પણ સંયમનું સૂત્ર ન ભૂલાય એવી ટકોર શિવજીએ કરેલા કામ-દહનમાં સુપેરે વણાઈ છે. વસંતને નિમિત્ત બનાવીને જો કામ શિવત્વ ઉપર હુમલો કરવાનો પ્રયત્ન કરે તો તે પોતાનો વિનાશ નોતરે છે. મર્યાદામાં રહેલો કામ ભગવાનની વિભૂતિ ગણાય છે. ને મર્યાદા ચૂકે તો આત્મઘાતક નીવડે. દોસ્તો, આ ઉપરાંત હોલિકા અને ભક્ત પ્રહલાદની કથા તો સૌ કોઈ જાણે છે જ અહીં કથાના માત્ર પ્રતીકાત્મક રહસ્યને સમજીએ...

હિરણ્યકશ્યપુ નામે એક રાક્ષસ હતો. તેને બધે જ 'હિરણ્ય' એટલે કે સોનું જ દેખાતું અર્થાત્ ભોગ જ એના જીવનનો પ્રધાન ભાવ હતો. રાક્ષસ એટલે 'રક્ષામિ અહં' - 'હું મારું રક્ષણ કરું' eat, drink and be marry ખાઓ, પીઓ અને મજા કરો - એવી મનોવૃત્તિનો માનવ; ભોગ સિવાય હલે નહીં અને સ્વાર્થ સિવાય ડગલું ભરે નહીં, એના રાજ્યમાં પણ તેણે સૌને રોટલો અને ઓટલો મળે એટલું જ જોવાનો પ્રયત્ન કર્યો. લોકોના ભાવજીવન તરફ તેણે સદંતર દુર્લભ્ય સેવ્યું. બસ પોતાની જાતને જ ભગવાન સમજે... કાદવમાં કમાલની જેમ તેને ત્યાં ભક્તપુત્ર જન્મ્યો. પ્રહલાદ જયારે માતાના ગર્ભમાં હતો ત્યારે તેની માતા કયાપુ નારદના આશ્રમમાં રહી હતી; આશ્રમના સંસ્કારોની અસર પ્રહલાદ પર પડી હતી. પિતા-પુત્ર વચ્ચેના વૈચારિક વિરોધાભાસે ભારે તપાસ સર્જ્યો. પિતાએ પોતાના પુત્ર પ્રહલાદને બદલવાના અનેક પ્રયાસો આદર્યા પરંતુ નિષ્ણાવાન બાળક બદલાયું આખરે મારી નાખવાનો નિશ્ચય કર્યો. પિતાને એકમાત્ર ડર હતો કે પ્રહલાદનો ઈશ્વરવાદ જો સર્વત્ર ફેલાઈ જાય તો ભોગવાદ પર ઊભેલું રાજ્ય હચમચી જાય! આસુરી ભાવના હેયામાં રહેલી ભીતિને કારણે અંતિમ ઉપાય તરીકે જીવતા બાળી મૂકવાની યોજના ઘડે છે. પોતાની બહેન હોલિકાને વરદાન હતું કે જો તે સદવૃત્તિના માનવને કનડશે નહીં તો અગ્નિ તેને બાળશે નહીં પરંતુ ભાઈના હડાગ્રહને કારણે આ કામ સ્વીકાર્યું પરિણામ તો જે આવવાનું હતું તે જ આવ્યું. હોલિકા બળીને ભસ્મ થઈ ગઈ જયારે સદવૃત્તિનો ઈશ્વરનિષ્ઠ પ્રહલાદ હસતો રમતો બહાર આવ્યો. પ્રહલાદ નાનો હતો. જગતમાં પણ સદવૃત્તિના લોકો અલ્પ સંખ્યામાં જ હોય છે. પરંતુ જો તેઓ સંનિષ્ઠ હોય, પ્રભુનિષ્ઠ હોય, તપસ્વી અને ક્રિયાશીલ હોય તો વ્યાપક ગણાતી અસદ્વૃત્તિ પણ તેને બાળી ન શકે. આવો અનુપમ સંદેશ હોળીની જગ્યાએ આપે છે. છતાં ઘણાના મનમાં પ્રશ્ન એ હોય કે હોલિકાએ પ્રભુભક્ત પ્રહલાદને બાળવાનો પ્રયત્ન કર્યો તે હોલિકાનું પુજન આપણે શા માટે કરીએ છીએ? મિત્રો, હોલિકાના થતા રહેલા પૂજન પાછળ એ ભાવના રહેલી છે કે જે દિવસે હોલિકા પહલાદને લઈને અગ્નિમાં બેસવાની હતી તે દિવસે નગરના બધા લોકોએ ઘર ઘરમાં અગ્નિ પ્રગટાવીને પ્રહલાદને ન બાળવા

લાગણીનો મેળો
રસિક વાળંદ

અનુસંધાન પાના નં. ૭ પર